

**TÓTHNÉ FÁBIÁN ESZTER**

## **Házassági vagyoni jog – de lege ferenda\***

A házastársak közötti vagyoni viszonyok rendezésére szolgáló törvényszöveg a megalkotása óta egyre bővülő folyamaton megy keresztül. Azt tapasztalhatjuk azonban, hogy számos kérdésre a mai napig nem ad megnyugtató választ. A gazdasági, társadalmi átalakulás újabb-újabb kérdéssort hoz felszínre. A bíróság jogfejlesztő szerepe e tekintetben rendkívül jelentős, azonban annak eredményeit most már bele kell építeni a törvénybe is. A jogbiztonságot, az állampolgár tisztánlátását a világos, áttekinthető törvényszöveg szolgálja a legjobban.

Mielőtt jelezném azokat a problémákat, melyek megoldandóak lennének, célszerűnek találom röviden áttekinteni az eredeti törvényszöveg célját, jellegét és a téma szempontjából jelentős két novellisztikus módosítás vonatkozó részeit, a tendencia megállapítása miatt.

### *I.*

A házasságról, családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (továbbiakban: Csjt.) gyökeresen szakítani akart a korábbi jogrenddel több szempontból:

1. le akarta választani a családi viszonyokat az egyéb vagyoni viszonyokat szabályozó magánjogról;
2. meg akarta szüntetni mindazokat a jellegzetességeket, amelyek az állampolgári egyenlőséget bármilyen vonatkozásban korlátozták;
3. ki akarta fejezni, hogy a házasság érzelmi alapú szövetség és nem függhet gazdasági megfontolásoktól;
4. ugyanakkor erősíteni kívánta a házasságokat azok vagyoni alapja tekintetében is.

A jogalkotó úgy ítélte meg, hogy ezeknek a követelményeknek az adott társadalmi, gazdasági helyzetben leginkább a vagyontársasági rendszer felel meg, de annak az eddigi rendszerektől eltérő, merőben új változatát vezette be. Úgy rendelkezett, hogy a házastársak osztatlan közös tulajdona mindaz, amit a házassági életközösség fennállása alatt akár együttesen, akár külön-külön szereztek. Nem tartozott ebbe bele az a vagyon, amit a törvény a házastársak különvagyonaként határozott meg. Egyben leszögezte, hogy a házasságkötés előtt a házastársi vagyontársaságot sem egészben, sem részben nem

---

\* Készült a szerzőnek az IM Családjogi Kodifikációs Bizottsága részére – 1990. évben – vitaanyagként előterjesztett referátumának ma is aktuális részeiből.

lehet kizárni. Ugyanakkor a Családjogi törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1952. évi 23. tvr., (a továbbiakban: Csjt.) 54. §-a úgy rendelkezett, hogy mindaz, ami a Csjt. hatálybalépésekor a házastársak tulajdonában van és a Csjt. értelmében nem tartozik egyikük vagy másikuk különvagyonához, a Csjt. hatálybalépésével közös vagyonnukká válik, a (2) bek. szerint az előbbi rendelkezés akkor is irányadó, ha a házastársak a szerzeményi közösséget szerződésben kizárták. (Nem kívánom itt most elemezni az Alkotmánybíróság 22/1998. (VI. 9.) AB sz. határozatát, amely megsemmisítette az 1952. évi 23. tvr. 54. § (1)–(2) bekezdésében foglalt rendelkezéseket. A megsemmisítés nem visszamenőleges hatályú, így a teljeseedsbe ment vagy egyébként véglegesen lezárt jogviszonyokat nem érinti. Ld. a határozat indokolását!)

Ezt követően tehát semmi kétség nem marad afelől, hogy a Csjt.-t megelőző házassági vagyoni rendszer megszűnt és az esetleg még életben lévő szerződéseket is felszámolta a törvényerejű rendelet.

Ez a szerzeményi osztatlan tulajdonközösség a bírói gyakorlatnak elég sok gondot okozott, ezért számos, alapos elemzésre készítette a jogtudomány és a joggyakorlat képviselőit.<sup>1</sup> Ez ugyanis jogunkban egy eddig ismeretlen tulajdonközösségi forma. Újdonsága részben abban áll a házastársak vonatkozásában, hogy a szerzés dologi hatályú. Nem pusztán követelési jogról van tehát szó egymás szerzeményei terhére, ugyanakkor osztatlan. Osztatlan olyan vonatkozásban is, hogy a házastársat egyedül nem illeti meg a saját részarányával való rendelkezési jog. Ezáltal tehát bár hasonlít a polgári jogi közös tulajdonhoz, annak azonban éppen egyik leglényegesebb vonásával nem rendelkezik. Ez a sajátossága egészen a közös vagyon megosztásáig megmarad, még akkor is, ha a házasságot időközben felbontja a bíróság.

A Csjt. eredeti szövege a legnagyobb szigorral kívánta kizárni a házastársak olyan vagyoni jogi szerződését, amelyekkel eltérnének a Csjt. által meghatározott vagyoni jogi rendtől. Ennek ellenére feltalálhatjuk benne az engedékenységet is a házastársak megállapodását illetően. Először is leszögezte a törvény, hogy a "házasságkötés előtt" nem zárhatják ki a házastársi vagyonközösséget sem egészben, sem részben. Ebből a tilalomból arra lehet következtetni, hogy később, a házasság alatt erre mégis lehetőség van. Ezt a lehetőséget meg is találjuk a 31. § (1) bek.-ben, miszerint megengedte a törvény, hogy a házassági életközösség fennállása alatt a házastársak fontos okból, közös kérelemmel fordulhassanak a bírósághoz, amelynek alapján az kimondhatja a vagyonközösség megszüntetését. Itt tehát az eredeti szabályozás szerint arról volt szó, hogy a házastársak egyetértéssel megszüntethetik a vagyonközösséget, ehhez szükséges a bíróság közreműködése is, amely fontos okból ezt az egyezséget elfogadhatta. A házastársak egymás közötti megállapodásának lehetőségére utal az a szabályozás is, amely elismeri, hogy a közös vagyonhoz tartozó tárgyakat a házastársak megállapodással, valamelyikük külön-

<sup>1</sup> Szladits Károly: Az új családjogi törvény bemutatása és méltatása. A Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei II. kötet, 1952. 1–2. szám. Bacsó Ferenc: Házassági jogunk az új családjogi kódex és az új polgári perrendtartás tükrében. Jogtudományi Közlöny, 1952. január. Oroszi Ferenc: A házassági vagyonközösség intézménye új törvényünkben és szembenállása a közszerzemény intézményével. In: A magyar családi jog főbb kérdései. Az Állam és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára, 6. szám (szerk.: Vass Tibor – Papp Tibor), Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1953. 107–133. p. Böszörményi-Nagy Emil: Hozzászólás a házastársak vagyoni illetőségének kérdésében kialakult vitához. Jogtudományi Közlöny, 1954. 1–2. szám. Nizsalovszky Endre: Családi jog. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar jegyzete, kézirat, 1953., 1955. Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat, Budapest. Böszörményi-Nagy Emil: Kötelmi jogközösség a házastársak között. Magyar Jog, 1957. június. Kauser Lipót: Hozzászólás a házassági vagyonközösség lényegesebb problémáihoz. Studia Juridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata, Tankönyvkiadó, Budapest, 1958.

vagyonába utalhatják, hozzáteszi azonban, nyilván harmadik személyek védelmében, hogy ez, azokkal szemben hatálytalan. A védelem részben a hitelezőket illeti, adott esetben védi azonban valamelyik házastárs örököseit is.

Végül nem tiltotta az 1952. évi IV. törvény a házastársak között az olyan ügylet megkötését, amely nem az egész vagyonjog rendszerét érintette, tehát nem a házastársak tartós vagyoni viszonyaira vonatkozott. Így pl. megengedte adásvételi, csere-, kölcsön-, ajándékozási szerződés kötését, a tartozás elismerésére vonatkozó egyezséget, a közös vagyon megosztását, a bírói határozattal megszüntetett vagyontársaság visszaállítást, egymásnak általános meghatalmazás adását. Mindezeknek az érvényességéhez azonban közokirat volt szükséges. A kívülállókkal kötött ügyleteknél pedig egy kicsit a vagyonekülönítési rend szabálya köszönt abban a rendelkezésben vissza, hogy aki a házastársát is terhelő ügyletet annak hozzájárulása nélkül köti meg, köteles házastársának ebből eredő kárát megtéríteni.

Ezt a vagyontársaságot tehát röviden az jellemezte, hogy a házastársak által a házassági életközösség megkezdése után szerzett vagyon osztatlan közös tulajdonukat képezi. Kivételt jelentenek a különvagyonhoz tartozó dolgok, ezek pedig a következők voltak:

- a házasságkötéskor megvolt vagyontárgyak;
- a kitüntetéssel kapott;
- az öröklési jogcímen szerzett;
- vagy ajándékba kapott vagyontárgyak;
- a különvagyon helyébe lépő vagyontárgyak.

Mindössze ennyit sorolt fel az eredeti szöveg. Ezek a későbbiek folyamán majd mint látjuk, változtak. Nem változott azonban az a szabály, hogy a vagyontársasághoz tartozó tárgyakat mindegyik házastárs használhatja, közösen jogosultak azt kezelni, mindegyik kívánhatja a másik hozzájárulását azokhoz az intézkedésekhez, amelyek a vagyontárgy fenntartásához, megóvásához szükségesek. Ennek költségeit elsősorban a közös vagyonból kell fedezniük, de külön vagyonukból is kötelesek arányosan hozzájárulni. Közös egyetértéssel gyakorolhatják a rendelkezési jogot. A visszerhes ügyletek vonatkozásában a forgalom megkönnyítése érdekében és egyáltalán az ügyletkötés érdekében felállítja a Csjt. a hozzájárulási vélelmet. Akkor azonban nem lehet vélelmezni a hozzájárulást, ha a kívülálló harmadik személy tudta vagy – későbbi módosítás szerint – tudhatta volna, hogy a másik házastárs az ügyletnek nem járult hozzá. Saját személyes használatára szolgáló vagyontárgyra vonatkozólag vagy a mindennapi élet szükségleteinek fedezése körében a házastárs csak akkor hivatkozhatott hozzájárulásának hiányára, ha az ügylet megkötése ellen az ügyletkötő harmadik személynél előzőleg kifejezetten tiltakozott. Megfogalmazta a Csjt. a házastársak vagyoni felelősségére vonatkozó szabályt is, amennyiben ilyen hozzájárulási vélelem alapján kötött ügyletnél a harmadik személy irányában a jelen nem lévő házastárs vagyoni felelősségét a közös vagyonból reá eső illetőség erejéig állapította meg. A házastárs külön adósságára nézve pedig azt szögezte le, hogy azért az a házastárs, akit terhel mind különvagyonával, mind a közösvagyonból rá eső illetőséggel felel, de még példálózó felsorolást sem ad arról, mit tekint különadósságnak. Ez a törvény nem rendelkezett pl. a szellemi alkotásokért járó díj hovatarozásáról, a külön vagyon hasznairól, a külön vagyonok vegyüléséről, a külön vagyon és a közös vagyon vegyüléséről, kölcsönös beruházásokról. Általában igen szűkszavúan szabályozza a házastársi vagyontársaságot. Emellett homályos a fogalmazása a tekintetben, hogy mikor érvénytelen vagy mikor hatálytalan az ügylet, és kik között; a

házastársak között ill. a kívülálló és valamelyik házastárs vagy a kívülálló és mindkét házastárs között.

## II.

Az 1970-es évek elejére jelentős életszínvonal növekedés következett be. (Ne felejtsük el hogy, az 1952. évi IV. tv. kidolgozása idején csak pár évvel vagyunk túl egy minden addiginál pusztítóbb háború után, amely kifosztotta és tönkretette az ország gazdaságát pusztította a lakosságot úgy is mint munkaerőt.) A korábbiakhoz képest a családok kezébe számottevő vagyon került. Megszaporodtak a háztartásokban a tartós fogyasztási cikkek. Terjedőben volt az önerős lakásépítés, a hétvégi telkek intézménye. Üdülőtelekre, üdülőre tett szert sok család. Számos szellemi alkotás készült, jelentős jogdíjak halmozódtak fel. Megnőtt a házastársak házasságba bevitt vagyona. Számos esetben fordult elő, hogy a házastársak különvagyonukból a közös vagyonra beruházásokat eszközöltek, vagy éppen a közös vagyont valamelyikük különvagyonára költötték, attól függően, hogy a család létfenntartása, jobb megélhetése ésszerűségi szempontból mit követelt. A bírói gyakorlat igyekezett az előtérbe került új problémákat megoldani és ki is kristályosította ezeknek egy jelentős részét. Ezt követően került sor az 1974. évi I. tv-el történt módosításra. Ez a törvény a családjogi törvény első nagy átfogó módosítása. Az akkor éppen hatályban lévő 111 §-ból 44 §-t, és ezen belül 81 bekezdést szövegezett újjá. Többek között a vagyonjogi rendszer szabályozásánál is számos újdonságot hozott. Igen-igen indokolt volt a szabályozás bővítése hiszen a korábbi szövegben mindössze 5 rövid § foglalkozott a szűkebb értelemben vett vagyonjoggal. A következő 2 §-t is figyelembe véve, 7 §-ban benne volt a házastársi tartási jog, valamint a vélt házasság vagyonjogi problémáinak rendezése is. Formailag, hozzávetőlegesen a Magyar Közlöny egy oldalát megtöltő szöveg akkoriban elegendőnek tűnt az egész kérdéskör rendezésére. Nem mintha híve lennének a teljesen részletes, a bírói mérlegelésnek teret sem engedő szabályozásnak, de csak iróniának tudom tekinteni Kauszer Lipótnak az elfogadott Családjogi törvényről 1958-ban megjelent tanulmányának bevezető sorait, melyben többek között azt írja, hogy "Szinte tűnemenyesnek mondható az az elmebeli készség, amivel sikerült az egész házassági vagyonjog szabályozását mindössze 7 törvényszakaszba összesűriteni".<sup>2</sup>

Fontos újítása volt a módosító törvénynek, hogy részben növelte, részben csökkentette a külön vagyon körét. Növelte a szellemi alkotások létrehozásáért járó díjjal, amelyről kimondta, hogy a házassági életközösség fennállása alatt esedékes díj a házastársak közös vagyonához tartozik. Ugyanakkor kivette a közös vagyon köréből a kitüntetéssel szerzett vagyont. Különvagyonná minősítette a személyes használatra szolgáló és szokásos mértékű, illetőleg mennyiségű vagyontárgyat. A közös vagyont kívánta erősíteni azáltal, hogy 15 évi házassági együttélés után a különvagyoni jellegű, szokásos mértékű berendezési és felszerelési tárgy helyébe lépett vagyont mindenképpen közös vagyonnak minősítette. Védelmet kívánt nyújtani a házastársaknak egymással szemben az által, hogy világosabbá tette, mely időszak alatt kívánja meg az egyértelmű egyetértést, a vagyonközösséghez tartozó tárgyak elidegenítéséhez vagy ahhoz, hogy általában arról rendelkezni lehessen. Így a vagyonközösség fennállása alatt, valamint az életköz-

<sup>2</sup> Kauszer Lipót: Hozzászólás a házassági vagyonközösség lényegesebb problémáihoz. *Studia Juridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1958. 3. p.

zösség megszűnésétől a közös vagyon megosztásáig terjedő időben csak a házastársak "közös egyetértésével" lehet a vagyontársasághoz tartozó tárgyakat elidegeníteni illetve vagyoni jogi rendelkezést tenni ezekre. Ugyanakkor megszüntette azt a szabályt, mely szerint aki a házastársát is terhelő ügyletet annak hozzájárulása nélkül köti meg, köteles házastársának ebből eredő kárát megtéríteni. Sajnos ezt a szabályt a legutóbbi módosítás sem hozta vissza, noha fontos védelmet nyújtana, különösen amiatt, hogy a törvényes vagyoni rendet ma már csak akkor kell figyelembe venni, ha a házastársak másként nem állapodnak meg. Rendelkezett a kölcsönös beruházások, a külön- és a közös vagyon vegyülésének megszüntetéséről illetve visszatérítéséről kimondva azt is, hogy nincs helye megtérítésnek, ha a kiadás a lemondás szándékával történt. Rendelkezett arról, hogy a közös életvitel körében elhasznált vagy felélt különvagyon megtérítésének csak különösen indokolt esetben van helye. Fontos szabály az is, hogy a hiányzó közös ill. különvagyon megtérítésének egyáltalán nincs helye, ha a házassági életközösség megszűnésekor nincs közös vagyon és a megtérítésre köteles félnek különvagyonja sincs. Ez a módosítás iktatta törvénybe a méltányosságot a vagyontársasági igények rendezésénél. Kimondta: arra kell törekedni, hogy egyik házastárs se jusson méltánytalan vagyoni előnyhöz. Törvényi szintre emelte a családvédelmi érdekeket, mint olyan rendező elvet, amelyet figyelembe kell venni a házasság vagy az életközösség megszűnésekor a volt házastársak közös lakásának használatáról szóló döntésnél. Az 1974. évi módosítás tehát a vagyontársaságot kívánja erősíteni. Ugyanakkor a méltányossági elv törvényerőre emelésével, valamint a családvédelem hangsúlyozásával lehetővé teszi a bíró számára a vonatkozó vagyoni jogi törvényes rendelkezésektől való eltérést [31. § (5)–(6) bek.]. Fontos rendelkezés az is, hogy ezentúl egyik fél kérelmére is megszüntetheti a bíró a vagyontársaságot.

### III.

Jelenleg hatályos Családjogi törvényünk az 1986. évi IV. tv-el történt módosítás után is megtartotta a házassági vagyoni jog alapintézményeként a házastársi vagyontársaságot szerzeményi osztatlan közös tulajdon formájában, amely a házassági életközösség ideje alatt érvényesül. Rendelkezett a különvagyon hasznairól, amit alapvetően a vagyontársasághoz sorol, bár lehetővé teszi, hogy a különvagyon kezelésére, fenntartására szükséges költségeket ebből vonják le a házastársak. Az 1974. évi módosítás szerint tartja fenn a szellemi alkotásokért járó díj közösvagyonni jellegét.

Döntő változás következett be e módosítás során a tekintetben, hogy megengedi a házastársaknak a házasságkötés előtt, valamint a házastársaknak a házasság fennállása alatt, hogy a házassági életközösség tartamára vagyoni viszonyait szerződéssel rendezhessék. E szerződésben a törvénytől eltérően határozhatják meg közös vagyonukat, illetőleg különvagyonukat. A módosítási törvény indokolása szerint a gazdasági viszonyok fejlődése megkívánta a szerződéses rendezés lehetőségének biztosítását. Itt különösen két szempontot hangsúlyoz: az egyik a magánszemélyek vállalkozásai számának növekedése és ezzel együtt a kockázat növekedése, minthogy a vállalkozásokon nem csak nyerni, hanem veszíteni is lehet. A jogalkotó méltánytalanul találja a vállalkozások kockázatának a vállalkozást nem folytató házastársra való kiterjesztését. A másik szempont a második házasságok kötésénél kerül előtérbe, az ti., hogy a korábbi házasságból származó vagyont e házastársak egymás között egyértelműen különvagyonni jellegűnek tudják elismerni illetve a korábbi tevékenységből eredő jövedelmet az újabb há-

zasságban szerződéssel különvagyonná lehessen tenni akkor is, ha közben esetleg már élettársi közössében éltek és utóbb kötöttek házasságot, vagy pl. hogy egyértelműen lehessen bizonyítani a szülőktől, rokonoktól kapott jelentős vagyoni értékek különvagyoni jellegét. A teljes vagyonekülönítés lehetőségét azonban ez a módosítás *expressis verbis* még nem mondja ki. Fenntartja továbbra is a különvagyon helyébe lépő vagyontárgyak meghatározott körére azt a szabályt, amely azokat 15 évi házasság esetére, közös vagyonná teszi. Lényegében nem változtat a használatra és a rendelkezésre vonatkozó korábbi normákon, költségviselési szabályokon. Változatlanul hagyja az ügyletkötési szabályokat, a vagyoni felelősségre vonatkozó szöveget és a kölcsönös beruházások megtérítésének szabályait.

Az 1986. évi módosításnak – a vagyonjog körében – a vagyonközösségi arányok szerződéssel történő megváltoztatásának lehetővé tétele mellett talán a sokat vitatott lakáshasználati jog ellenértékének elismerése és az erre megállapított követelési jog a legnagyobb újítása.

Végigvizsgálva a házassági vagyonjog jelenlegi szabályait és összevetve azt a gyakorlat során jelentkező vitákkal, a következő részben javaslatot teszek arra, hogy a leendő új törvénnyel vagy átfogó módosítással milyen vonatkozásban kellene bővíteni, ill. változtatni a jelenlegi szabályokat. Előrebocsátom azonban, hogy az állandóan napirenden lévő jogalkotás okot adhat további vagy más jellegű változtatásokra is.

#### IV.

Elsősorban nem az a célom, hogy jogszabályszerkesztési, formai oldalról közelítsem meg a kérdést, de a szöveg értelmezése szempontjából rendkívül fontosnak tartom a formát is és az egyes szövegrészek elhelyezését is.

A törvény az elfogadása óta olyan jelentős bővítésen módosításokon ment keresztül, hogy az szétfeszítette már az eredeti paragrafusok, bekezdések kereteit. Fontos, és önmagukban legalább is önálló bekezdést igényelő rendelkezések, normák kerültek egy bekezdésen belülre vagy nem oda ahol értelmezésük egyértelmű lett volna. Ehelyütt azonban csupán tartalmi kérdésekkel foglalkozom és ezekkel sem kimerítően.

A házastársi vagyonközösség keletkezését, a közös vagyon körét meghatározza a 27. § (1) bekezdése. Ennek utolsó fordulata foglalkozik a szellemi alkotásokért járó díj jellegével. Amíg a Csjt. nem rendezte ezt a kérdést, a bírói gyakorlat többféle megoldást követett. Többek között az a döntés is védhető, ha a bíró azt veszi figyelembe, hogy mely időszak alatt készült a mű, és ehhez képest állapítja meg annak közös vagy különvagyoni jellegét.<sup>3</sup> A házastárs ugyanis általában segíti a szellemi alkotás létrehozóját – ha nem is a mű megalkotásában konkrétan –, hanem esetleg azzal, hogy a szükséges körülményeket részben vagy egészben biztosítja számára. Ilyen feltételek mellett igazságtalan az a megoldás, amely a házasság megszűnése után esedékessé váló díjból azt a házastársat nem részesíti, aki a mű alkotása idején mint együttélő házastárs az alkotó mellett volt. Az alkotással járó anyagi és egyéb terhek is rendszerint azt a családot sújtják, amelyben az alkotó létrehozza a művét. A jelenlegi szabályozás indokolása a házastársak vagyoni jogi szerződéseinek kötésénél többek között arra is hivatkozik, hogy lehetséges van ilyen esetben a volt házastárs számára juttatást nyújtani, az élet azonban

<sup>3</sup> Szigligeti Viktor: Házassági vagyonjog. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1959. 211–216. p., Nizsalovszky Endre: A szerzői jog öröklése és a Ptk. tervezete. Magyar Jog, 1958. június, 167–172. p.

általában nem igazolja ezt a feltételezett lovagias szándékot. Mindezek figyelembevételével indokolt lenne a főszabály alóli kivételként a bírónak megengedni, hogy másként is dönthessen.

A házassági vagyoni jogi szerződés lehetőségét ma már valóban indokolja az időközben bekövetkezett gazdasági és társadalmi változás. Nem aggálytalan azonban a jelenlegi szabályozás, amely semmiféle korlátozást nem tartalmaz a tekintetben, hogy a házastársak mennyi vagy milyen vagyont minősíthetnek különvagyonnak. Éppen ezért legalább annyi korlátozást indokoltnak vélek, hogy ne lehessen az egyik házastársat a közös vagyonból teljes mértékben kizárni. A bírói gyakorlatban hajlandóság is mutatkozik erre, abban az esetben ha nincs annak semmi ellentételezése.

Megfontolandónak tartanám azt is, hogy a együtt szerzett közös lakás céljait szolgáló családi ház vagy lakás ilyen körülmények mellett ne kerüljön teljes egészében az egyik házastárs tulajdonába. Számolva tehát a 1986. évi IV. tv. indokolásában foglalt elgondolással is, mely szerint a házassági vagyoni jogi szerződés azt a célt is szolgálja, hogy a vállalkozás anyagi hátránya ne súlytsa mindkét házastárs vagyonát, inkább a végrehajtási jogban gondolnám elhelyezni az erre szolgáló megoldást. A családi jog tipikus feladata ugyanis az, hogy a családi jogi jogviszonyban állóknak egymással szemben adjon garanciát. Amíg vita nincs a házastársak között, addig nincs különösebb jelentősége annak, hogy a törvény mit hogyan rendez. Tudomásul kell tehát venni, hogy a Csjt-nek leginkább a vitás helyzetekre kell figyelni és érdekellentétek esetében a helyzetet egyértelműen rendezni.

Mindezek mellett indokoltnak tartanám, ha a törvény egyértelműen kimondaná, hogy a házastársak szerződésükkel ki is zárhatják a vagyonszövetség keletkezését. Ebben az esetben korlátozást nem tartok szükségesnek, mivel ez ebben a formában egy teljesen egyértelmű rendelkezés lenne és mindegyik házastárs számára világos volna, hogy a házastársi életközösség fennállása alatt is módjuk van egymással elszámolni, és, hogy közös vagyonuk legalábbis automatikusan nem keletkezik. Egy ilyen értelmű szabályozás mellett természetesen meg kell vizsgálni azt is, hogy a háztartás költségeinek fedezéséről szóló jelenlegi szabályozás elegendő-e?

A házastársak a hatályos szabályozás alapján a velük szerződést kötött harmadik személyt csak arról kötelesek tájékoztatni, hogy a szerződéssel érintett vagyontárgy valamelyikük különvagyonába tartozik. Ennek az a célja, hogy egyértelmű legyen a szerződő partner számára, hogy a másik házastársnak ebbe az ügyletbe nincs beleszólása, de felelőssége sincs ezzel kapcsolatban. Számomra mindig aggályos volt, hogy ha a házastársak közös vagyonára nézve csak a házastársak "közös egyetértésével" lehet rendelkezni, akkor vajon nem volna-e célszerű arra nézve is előírni a tájékoztatási kötelezettséget, ha az a vagyon, amiről az ügylet szól, közös vagyon. Ezt most már a fentiekben javasolt rendelkezések miatt is szükségesnek tartom. Ugyanis ha több lehetőség van a vagyoni viszonyok rendezésére, akkor egyértelműen szükséges tájékoztatni az ügyletet kötő harmadik személyt arról, hogy milyen vagyontárgyat érintenek a megkötött szerződéssel. Ez a megoldás elsősorban a kívülálló biztonságát szolgálná.

A törvény egész szövegén végigvonul, hogy a vagyont leginkább kézzelfogható dolgokból állónak tekinti, ami zavarólag hat. Ezért a 28. § (1) bekezdésének a) és b) pontjában jelenleg szereplő "vagyontárgy" kifejezés helyett csupán a "vagyon" megnevezést javaslom, mivel vagyon lehet bármilyen vagyoni értékű jog is – és ez egyre jelentősebb – valamint tartozás is. Természetesen a gyakorlat ezt már korábban is így alakította ki, a javasolt szöveg csupán a bírói gyakorlatot követné. Ugyanezen bekezdés c) pontja

értelmében változatalanul a "vagyon tárgy" megjelölést tartom célszerűnek, minthogy itt a személyes használatra szolgáló tárgyról rendelkezik a törvény.

A 29 § (3) bekezdése arról rendelkezik, hogy a vagyontársakhoz tartozó tárgyak fenntartásával és kezelésével járó költségeket – ha erre a közös vagyon nem elegendő – a házastársak kötelesek különvagyonukból is fedezni, "arányosan hozzájárulni". Ez utóbbi kitételt a magam részéről nem tartom megfelelőnek, mivel nem világos, hogy mihez viszonyítandó az arány. Ellenkező megállapodás hiányában a vagyontársakhoz tartozó tárgyaknak a házastársak fele-fele arányban tulajdonosai. Éppen ezért mindkettőjük egyenlő arányú hozzájárulása indokolt. A jelenlegi arányos hozzájárulási követelmény mögött valószínűleg méltányossági gondolat áll, ami azt takarja, hogy vagyoni helyzetük arányában járuljanak hozzá a költségekhez, ennek azonban jelen esetben nincs helye. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy az egyik házastárs ne járulhatna hozzá nagyobb mértékben, mint a másik a fenntartási illetve kezelési költségekhez, aminek a megtérítését – ha a megfelelő feltételek megvannak – követelhetné éppen úgy ahogyan a kölcsönös beruházásoknál, ráfordításoknál ezt a kérdést rendezzi a törvény. Többek között ez utóbbi lehetőség is indokolja a precízebb rendezést.

A 30. § rendkívül fontos sokirányú problémát rendez, amely kihat a házastársak összes ügyletkötésére. Nevezetesen ez a szakasz a házastársi vagyontársakhoz tartozó vagyontárgyakkal való rendelkezési jogról szól, a házastársak ügyletkötéseiről, azok hatályosságáról, érvényességéről valamint a házastársaknak harmadik személyekkel szemben fennálló felelősségéről, illetve az egymás közötti megtérítési igényről, amennyiben olyan ügyletet kötnek, amely mindkettőjüket terheli kívülálló féllel szemben. Ez a paragrafus a jelenlegi formában az egyik legnehezebben értelmezhető része a vagyontársi szabályozásnak. Adódik ez abból is, hogy tömörebb a kelletténél. Nem határolja el világosan a különböző helyzeteket, nem tesz egyértelmű különbséget a hatályosság és az érvényesség között. Míg kellő garanciát ad kívülálló harmadik személynek, addig kevésbé vagy talán bizonyítási nehézségek miatt egyáltalán nem nyújt védelmet annak a házastársnak, aki az ügyletkötésnél nem volt jelen. Az a követelmény pedig egyenesen a sorok között bújjik meg, hogy ingyenes ügylet csak úgy terhelheti mindkét felet, ha mindketten hozzájárultak ahhoz. Az sem világos, hogy ennek kifejezett hozzájárulásnak kell-e lenni vagy elég, ha nem tiltakozik. Az "egyetértésével" meghatározás meglehetősen homályos.

Véleményem szerint mindenekelőtt egyértelmű különbséget kell tenni a házassági életközösség fennállása alatt a közös vagyon vonatkozásában tett intézkedések, valamint a házastársi életközösség megszűnését követően a közös vagyon megosztásáig terjedő időben kötött ügyletek tekintetében. Az első esetben természetesen elegendő, sőt szükséges a hozzájárulási vélelem visszerhes ügyleteknél. Az is elfogadható, hogy a hozzájárulás bármilyen formában megadható az ügyletkötésnél jelen nem lévő házastárs részéről. Ugyanakkor a házastársi életközösség megszűnése után fokozott garanciát kell nyújtani a házastárs részére, és csak akkor lenne helyes az ügyletet érvényesnek tekinteni, ha a jelen nem lévő házastárs írásbeli nyilatkozatával járulna hozzá az ügyletnek. A jelenlegi törvényszöveg sem fogadja el – értelmezésem szerint – e tekintetben a pusztán hozzájárulási vélelmet elegendőnek, azonban nem fogalmazza meg világosan, hogy ilyen helyzetben mi a teendő. A házastársak éppen a házastársi életközösség megszűnését követően tudnak leginkább visszaélni helyzetükkel, nevezetesen azzal a helyzettel, hogy valamilyen vagyontárgyat birtokukban tartanak, vagy éppen a másik fél távol van. A vagyontársak megszűnésétől a közös vagyon megosztásáig terjedő időben egyetlen garanciát tud adni a jogalkotó a gyengébb pozícióban lévő félnek, és pedig



azt, hogy ha nem kérték írásbeli hozzájárulását vagy nem vett részt az ügyletkötésben úgy ez az ügylet a kívülálló ügyletkötő vonatkozásában is semmis. Ebben a szituációban fontosabb érdek az, hogy ne játszásként egymást a házasság felbontására készülő felek mint a Polgári Törvénykönyben védett egyéb érdekek.

Visszatérve a házastársi életközösség fennállása alatt kötött ügyletek szabályozására, visszterhes ügylet esetében szükségesnek tartom a hozzájárulási vélelem létét. Az ügyleti forgalom megkönnyítése ezt megköveteli. Fontos volna azonban annak egyértelművé tétele, hogy a jelen nem lévő házastárs azt megdöntheti. A jelenlegi szabályozás csak akkor nem vélelmezi a hozzájárulást, ha az ügyletkötő harmadik rosszhiszemű volt. Ebből a szabályozásból az következik, hogy ha a kívülálló jóhiszemű volt, a hozzájárulási vélelmet nem lehet megdönteni. Ezt a következtetést erősíti a házastársak harmadik személyekkel szembeni vagyoni felelősségének szabályozása is. A kívülálló ügyletkötő rosszhiszeműsége valamint az a tény, hogy az ügyletkötő házastársa hozzájárulása ellenére köti meg az ügyletet, együtt elegendő annak kimondására, hogy ez az ügylet érvénytelen legalább a megtámadhatósági változatban. Itt a vélelem megdöntéséhez kapcsolódnék az érvénytelenség problémaköre, mivel az előbbi nyilván csak perben lehetséges. Eredménye pedig az lenne, hogy az ügylet hozzá nem járuló házastársat ez az ügylet semmilyen formában nem terhelne.

A házassági vagyonközösség megosztásánál kerülhetne sor az olyan helyzetek rendezésére, amikor az okoz problémát, hogy bár a kívülálló/harmadik nem tudott és nem is tudhatott arról, hogy az ügyletkötésnél jelen nem lévő házastárs nem kívánna ezt az ügyletet, de a másik mégis megkötöti. Ez lenne az az eset, amely mellett az ügyletet nem kötő és hozzá sem járuló házastárs a közös vagyonból részesüléssel mégis felelne a kívülálló javára, de az ügyletkötő házastársától megtérítést követelhetne.

A bírói gyakorlat általában a fentiek szerint jár el azonban a törvény szövegét is e szerint kellene megfogalmazni.

Az ingyenes ügylettel kapcsolatban egyértelművé kell tenni, hogy érvényességéhez mindkét házastárs hozzájárulása szükséges. Ebben a körben nem tehetünk különbséget az ügyletek súlya között, nevezetesen a szokásos alkalmi ajándék is ilyennek számítana arra tekintettel, hogy ilyesmire a közös rokoni, családi körön belül vagy közös baráti körön belül szokott sor kerülni. Ha ezen a körön belül esik a szokásos mértékű alkalmi ajándék, akkor feltehetőleg megvan mindkét házastárs hozzájárulása.

A 31. § a vagyonközösség megszüntetéséről és megosztásáról rendelkezik. E tekintetben szükségesnek tartanám kimondani, hogy a közös illetve a különvagyonra fordított beruházások kezelési és fenntartási költségek jogszerű igénylése esetén azok megtérülése a házastárs visszatérthatja a birtokában lévő, de a másik felet illető vagyontárgyakat. Ez különösen akkor lenne indokolt, ha a közös vagyonból nem lenne fedezhető a követelés vagy egyébként a jogosult házastárs veszélyeztetettnek látná a követelés kielégítését.

Ugyancsak indokoltnak tartom törvényerőre emelni azt a bírói gyakorlatot, mely szerint: a gyermeket gondozó házastárs terhére nem lehet figyelembe venni – a vagyonközösség megosztásánál – azt a vagyont, amely a nála elhelyezett közös gyermek napi használatát, napi szükségleteinek kielégítését szolgálja. Ilyen vagyon lehet a gyermek által használt bútor, könyv, természetesen a ruházat stb. és az, amit a szülők korábban a gyermeknek ajándékoztak. Indokolja még ezt a javaslatot az is, hogy a házastársak vagyoni viszonyait rendező normák nem foglalkoznak a gyermekek védelmével. Nem öncélúan kívánok ilyen szakaszt beiktatni, de úgy érzem, ez szükséges volna.

Ugyancsak régtől fogva kialakult bírói gyakorlat az a módszer, mely szerint a bíróság a házastársak közös tulajdonát csak valamennyi vagyoni igény együttes figyelembevételével kívánja megosztani. Ez a gyakorlat nyilván azért alakult ki, mert a bíróság tisztában van azzal, hogy egy adott vagyontömeg igazságos elosztása értékben csak úgy lehetséges, ha valamennyi igényt együttesen vesznek figyelembe. Nem jelenthet akadályt természetesen az a körülmény, ha a házastársak a vagyontömeghez tartozó tárgyaknak csak egy részéről tudnak megállapodni, más részéről viszont nem. Előfordulhat, hogy az ingóságokat teljes mértékben meg tudják osztani egymás között, viszont az ingatlan jelentkezik vitás tárgy képpen. A bíróságnak nyilván arról kell döntenie, amit a házastársak eléje terjesztenek, azonban ha csak a vagyoni értékek egy részére vonatkozik a vita, akkor is rögzíteni kell, hogy milyen értéket milyen arányban tudtak egyezség útján már elosztani. Ilyen formában a bíróság át tudja tekinteni a teljes vagyontömeget és a vita tárgyát képező vagyonról egyértelműbben tud döntenie. Ezt a problémát azért kívántam jelezni, mert a Csjt. 18. § (2) bek-ének a) pontja mintha az ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetése tekintetében semmiféle egyezséget nem kívánna meg, pedig valószínűleg azt kívánta a jogalkotó megfogalmazni, hogy az egyező akaratnyilvánításos bontási szándékot akkor is elfogadhatja a bíróság, ha a kereset benyújtásáig még nem szüntették meg az ingatlanon fennálló közös tulajdonukat. Azt azonban meg kell mondaniuk egyezően, hogy szerintük mennyi az ingatlanuk értéke és azt 1/2–1/2 arányban kívánják megosztani, vagy valamelyikük esetleg a nagyértékű ingóságából kap nagyobb arányban, de az a másik fél javára az ingatlannál kiegyenlítődik stb. A jelenlegi megfogalmazás arra is indíthatja a bírakat, hogy az egyező akaratnyilvánításos bontásnál az ingatlan kérdésével ne foglalkozzanak. Ez pedig méltánytalan lehet valamelyik házastársra nézve.

## ESZTER FÁBIÁN TÓTH

### GESETZ ÜBER EHEVERMÖGEN – DE LEGE FERENDA

(Zusammenfassung)

Die momentan wirksame Regelung bestimmt das mehrmals geänderte IV. Gesetz von 1952 (im weiteren Familienrechtsgesetz) über Ehe, Familie und Vormundschaft. Die Vermögensverhältnisse der Eheleute sind durch das IV. Gesetz von 1986 bedeutend geändert worden. Im Vergleich zum Originaltext des Familiengesetzes ermöglicht es den Eheleuten beinahe unbegrenzte Freiheit, um ihre Vermögensverhältnisse durch einen Ehevertrag zu regeln. Die Veränderung lässt es zu, durch den Vertrag von den Verordnungen des gesetzlichen Vermögensrechtes abzuweichen. In keiner Weise beschränkt das Gesetz den Inhalt des Vertrages, nur aus Gründen der Gültigkeit ist es erwünscht, dass er vom Rechtsanwalt gegengezeichnet bzw. in die notarielle Urkunde eingetragen wird. Die Formulierung in Verbindung über das Übereinkommen der Eheleute gibt zu bedenken: so kann abweichend von den Gesetzesregelungen

entschieden werden, welches Vermögen ins gemeinsame bzw. ins persönliche Einzelvermögen gelangt. Soviel besagt einzig die neue Möglichkeit.

Die Formulierung, "welches Vermögen gemeinsam ist bzw. geteilt wird", erlaubt darauf zu schliessen, dass es sich mehrheitlich um bereits vorhandenes Vermögen handelt, jedoch ohne Zweifel könnte es auch darüber eine Regelung vorzeigen, bei der es sich um zukünftige Anschaffungen oder Schuldlasten handelt, worüber die Vertragspartner eine Regelung im voraus treffen können. Zum Schutz beider Klienten sowie zum Schutz des aussenstehenden Gläubigers bedarf es jedoch einer detaillierteren Regelung. Z.B.: die gemeinsam erworbene und benutzte Wohnung und die sich gewöhnlich darin befindenden Einrichtungsgegenstände bzw. die Ausstattung sollen nicht ohne jede Gegenleistung ausschliesslich ins das Vermögen des einen Klienten übergehen, sondern es sollte beim Verhältnis 50 %-50 % des Eigentumsrechts bleiben. Bezugnehmend auf die Gläubiger musste aber eine Regelung betreffs persönlicher Geschäfte und Abmachungen getroffen werden, worüber die richterliche Praxis bereits in der Rechtsauslegung beachtenswerte Lösungen aufweisen kann. Die Rechtswirksamkeit des Vollzugsrechts kann auch nur soweit geltend gemacht werden, dass einerseits das Ehepaar von der Hoffnung eines Neubeginns nicht beraubt wird und andererseits auch der Gläubiger in absehbarer Zeit seine gebührende Forderung geltend machen kann. Was das Extravermögen der Eheleute betrifft, sollten die persönlichen Schulden deutlich gemacht werden. Z.B.: hierher zählen die durch rechtswidrige Handlungen entstandenen Vermögensnachteile oder gesetzlich verordnete Zahlung der Alimente. Ähnlich sollte die Verteilung der ehelichen Vermögensgemeinschaft hinsichtlich des Kindervermögens geregelt werden, worüber die Richterpraxis bereits Verordnungen getroffen hatte, jedoch ist die Debatte geringer, wenn diese Frage durch das Gesetz geregelt wird.